

2

Cyd-destun

Yn Ionawr 2019, roedd 23 o unedau cyfeirio disgyblion (UCDau) cofrestredig yng Nghymru. Mae hyn yr un peth â'r nifer yn Ionawr 2018. Roedd rhyw 820 o ddisgyblion yn cael eu prif addysg mewn UCDau yn Ionawr 2019 (Llywodraeth Cymru, 2019k, t.10).

Eleni, fe wnaethom arolygu pedair UCD. Mae dwy o'r rhain yn UCDau pob oed sy'n darparu ar gyfer disgyblion ar draws y cyfnodau cynradd ac uwchradd, mae un yn darparu ar gyfer disgyblion oedran cynradd yn unig a'r llall ar gyfer disgyblion y cyfnod uwchradd yn unig hyd at 16 oed. Mae tair o'r UCDau hyn yn rhai aml-safle ac mae'r llall ar un campws. Mae pob un o'r UCDau a arolygwyd gennym eleni ar gyfer disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol, ac mae un UCD yn darparu cymorth i ddisgyblion â materion iechyd meddwl hefyd. Mae canfyddiadau'r holl arolygiadau wedi llywio'r adroddiad hwn.

Crynodebau sector: Unedau cyfeirio disgyblion

Safonau

Mae safonau mewn dwy o'r UCDAu a arolygwyd eleni yn rhagorol. Mae safonau'n dda mewn un ac yn ddigonol yn y llall.

Lle mae safonau'n rhagorol, dros gyfnod a gyda chymorth medrus, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd rhagorol wrth wella eu dysgu a'u hymddygiad. Maent yn ymateb yn dda iawn i ymagwedd sensitif a chefnogol y staff. Gyda'r cymorth hwn, dônt i ddeall y rhesymau am eu hymddygiad heriol a sut i'w reoli'n effeithiol fel y gallant ganolbwyntio ar eu dysgu. Mae ymateb cadarnhaol bron bob disgybl hyn yn eu galluogi i wella eu hunan-barch, canolbwyntio ar ddysgu a gwneud cynnydd trawiadol wrth gyflawni'r targedau yn eu cynlluniau addysg unigol.

Yn y tair UCD lle mae safonau yn dda neu'n well, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn datblygu'u medrau llythrennedd a rhifedd yn dda a gwnânt ddefnydd sicr ohonynt yn eu dysgu ar draws y cwricwlwm. Er enghraifft, wrth weithio mewn parau yn ystod addysg bersonol a chymdeithasol, mae disgyblion yn cyfuno geirfa well gyda medrau gwranddo'n astud i ddarparu cyfarwyddiadau i bartner ar sut i glymu lasen esgid tra'n gwisgo mwgwd. Ym mhob un o'r pedair UCDAu, mae disgyblion hyn yn caffael ystod eang o gymwysterau medrau a galwedigaethol cydnabyddedig, gyda llawer yn ennill cymwysterau TGAU, yn y pynciau craidd yn bennaf. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn parhau â'u dysgu mewn addysg bellach neu ddysgu yn y gwaith pan fyddant yn gadael yr UCD.

Mewn un UCD, nid yw lleiafrif o ddisgyblion yn gwneud digon o gynnydd wrth ddatblygu'u medrau rhifedd, ac yn gyffredinol nid yw'r safonau a gyflawnir gan ychydig o ddisgyblion yn ddigon uchel. Ar draws pob un o'r UCDAu a arolygwyd, nid yw disgyblion yn datblygu'u medrau Cymraeg yn ddigon da.

Lles

Yn y pedair UCD a arolygwyd eleni, mae lles ac agweddau at ddysgu yn dda neu'n well, ac yn rhagorol mewn dwy UCD. Mae'r deilliant hwn yn llawer cryfach nag ar gyfer UCDAu a arolygwyd yn ystod y cylch arolygu hyd yma.

Er bod y rhan fwyaf o ddisgyblion wedi dioddef cryn darfu yn eu haddysg, dros gyfnod maent yn meithrin perthnasoedd gweithio cryf ac ymddiriedus gyda staff ac yn datblygu medrau pwysig mewn goddefgarwch, gwydnwch a pharch. Maent yn teimlo'n ddiogel ac yn elwa o gyfleoedd i fod yn nhw'u hunain a datblygu'n llwyddiannus.

Mae llawer o ddisgyblion yn gwella eu presenoldeb yn sylweddol ac yn datblygu agweddau cadarnhaol at ddysgu. Maent yn ymdawelu'n gyflym i wneud gweithgareddau strwythuredig, yn cynnal lefelau uchel o ganolbwyntio ac yn cwblhau tasgau'n llwyddiannus. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymgysylltu'n frwdfrydig ag ystod o weithgareddau cymunedol, creadigol a chwaraeon. Er enghraifft, mae disgyblion yn cynnal a chadw gwelyau blodau yn yr ardal leol, yn gwneud potiau pinsiad i godi arian at elusennau, ac yn cyfranogi yn yr her filltir ddyddiol. Caiff y gweithgareddau hyn effaith hynod gadarnhaol ar les corfforol, cymdeithasol ac emosiynol disgyblion, ac maent yn ymestyn eu medrau bywyd gryn dipyn.

Crynodebau sector: Unedau cyfeirio disgyblion

Mewn dwy UCD, mae gormod o amrywiad mewn presenoldeb, yn enwedig presenoldeb disgyblion hŷn.

Addysgu a phrofiadau dysgu

Mewn tair o'r pedair UCD, mae addysgu a phrofiadau dysgu, yn gyffredinol, yn dda neu'n well, ac yn rhagorol mewn dwy uned. Mae'r UCDAu hyn yn darparu profiadau dysgu o ansawdd uchel sy'n diwallu anghenion disgyblion yn arbennig o dda ac yn datblygu'u diddordebau a'u medrau ar draws ystod bwysig o feysydd dysgu.

Mae pob un o'r UCDAu yn darparu cwricwlwm eang, cytbwys ac ysgogol sy'n berthnasol i anghenion a galluoedd disgyblion. Er enghraifft, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion sy'n cynnal lleoliadau prif ffrwd rhan-amser yn dilyn eu cwricwlwm prif ffrwd yn fanwl er mwyn sicrhau parhad yn eu dysgu. Mae'r UCDAu wedi cymryd camau cynnar i baratoi ar gyfer Cwricwlwm newydd Cymru.

Mae'r pedair UCD yn darparu ystod werthfawr o gyfleoedd i ddisgyblion ddatblygu'u medrau a'u cymhwyso'n sicr mewn cyd-destunau gwahanol ar draws y cwricwlwm, yn enwedig eu medrau llythrennedd. Fodd bynnag, cyfyngedig yw'r ddarpariaeth ar gyfer datblygu medrau Cymraeg disgyblion, yn enwedig i'r rheini sy'n trosglwyddo o ysgolion cyfrwng Cymraeg.

Ym mhob un o'r UCDAu a arolygwyd, lle ceir addysgu cyson dda neu'n well, mae staff yn defnyddio'u gwybodaeth am eu disgyblion yn fedrus i gynllunio a darparu gweithgareddau difyr sy'n herio disgyblion. Mae ganddynt ddisgwyliadau uchel o ddisgyblion ac maent yn defnyddio'u targedau unigol i helpu llywio amcanion gwersi a darparu her briodol. Mae rhediad gwersi yn cynnwys cydbwysedd da, a gwneir defnydd medrus o amseru ac adnoddau fel sbardunau gweledol i ddal sylw disgyblion. Mae staff cymorth yn atgyfnerthu ac yn ymestyn dysgu disgyblion yn arbennig o dda.

Lle ceir diffygion yn yr addysgu, mae hyn yn bennaf oherwydd nad yw cynllunio a gweithgareddau yn diwallu anghenion yr holl ddisgyblion yn ddigon da. O ganlyniad, mewn un UCD, nid yw ychydig o ddisgyblion yn gwneud cynnydd addas bob amser.

Gofal, cymorth ac arweiniad

Ym mhob un o'r pedair UCD a arolygwyd, mae gofal, cymorth ac arweiniad yn dda neu'n well, ac yn rhagorol mewn dwy uned.

Ar draws yr UCDAu a safleoedd, mae systemau olrhain ar gyfer cofnodi presenoldeb, cynnydd academiaidd ac ymddygiad disgyblion yn gadarn ac effeithiol gan fwyaf. Mae staff yn defnyddio'r wybodaeth hon yn dda i nodi disgyblion y mae angen cymorth arnynt, ac i gynllunio ymyriadau fel cymorth un i un. Mae pob UCD wedi datblygu partneriaethau hefyd gydag ystod o weithwyr proffesiynol amlasiantaeth er mwyn diwallu anghenion disgyblion mewn ffordd gydgysylltiedig. Mae cysylltiadau effeithiol gyda seicolegwyr addysg ac asiantaethau fel y Gymdeithas Genedlaethol er Atal Creulondeb i Blant (NSPCC), Barnardo's, Gweithredu dros Blant a sefydliadau eraill yn cefnogi darpariaeth ar gyfer disgyblion yn arbennig o dda.

Canolfan Addysg Tai

Mae cwricwlwm wedi'i arwain gan ddisgyblion wedi ei ymgorffori yng Nghanolfan Addysg Tai i helpu disgyblion i ymgysylltu o'r newydd ag addysg yn llwyddiannus. Mae llais y disgybl yn ysgogiad ar gyfer llunio cwricwlwm sy'n gyffrous a pherthnasol, tra bod rhieni'n cael eu gwahodd i gyrsiau a digwyddiadau.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**

Crynodebau sector: Unedau cyfeirio disgyblion

Lle ceir darpariaeth ragorol, mae hyn yn cynnwys trefniadau rhagorol o ran gweithio hyblyg a chyfathrebu â rhieni. Er enghraifft, yn ychwanegol at ddyddiaduron dyddiol a galwadau ffôn rheolaidd, mae staff yn gweithio gydag asiantaethau eraill i ddarparu rhaglenni rianta effeithiol iawn i'w helpu i ddeall a rheoli anghenion eu plant. Mewn un UCD, mae'r partneriaethau hyn, ynghyd â strategaethau llwyddiannus ar gyfer gweithio gydag ysgolion prif ffrwd, wedi bod yn allweddol i gefnogi ailintegreiddio disgyblion yn ôl i addysg y brif ffrwd.

Mae gan bob un o'r UCDAu a arolygwyd raglenni cynhwysfawr o addysg bersonol a chymdeithasol i annog disgyblion yn effeithiol i ddatblygu ffyrdd o fyw ac ymddygiadau iach. Mae staff yn cynorthwyo disgyblion yn aml i ddysgu sut i gadw'n ddiogel a chymryd cyfrifoldeb amdanyn nhw'u hunain a'u gweithredoedd. Mae'r ymagwedd hon yn meithrin hyder disgyblion ac yn eu helpu i ddatblygu gwerthoedd sicr.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae arweinyddiaeth a rheolaeth yn rhagorol mewn dwy o'r pedair UCD a arolygwyd, yn dda mewn un uned ac yn ddigonol yn y llall.

Lle ceir arweinyddiaeth ragorol, mae uwch arweinydd yr UCD yn gweithio'n llwyddiannus gyda staff i sefydlu gweledigaeth rymus ar gyfer eu gwaith. Mae'r weledigaeth hon yn rhoi anghenion disgyblion wrth wraidd holl waith yr UCD ac mae'n meithrin amgylchedd anogol a chefnogol nodedig lle mae disgyblion yn ffynnu. Mewn un UCD, mae hyrwyddo'r weledigaeth hon a gweithio mewn partneriaeth hynod o gryf gyda phartneriaid ac ysgolion prif ffrwd yn cynorthwyo bron bob disgybl i ddychwelyd i'w hysgolion prif ffrwd ac i gynnal eu lleoliad yno dros gyfnod.

Yn y ddwy UCD lle ceir arweinyddiaeth a rheolaeth ragorol, mae uwch arweinwyr yn pennu disgwyliadau uchel ac yn modelu a hyrwyddo gwerthoedd proffesiynol ac ymddygiadau fel parch rhwng y naill a'r llall, bod yn agored a pharodrwydd i ddysgu. Mae'r ymagwedd hon yn cyfrannu'n sylweddol at weithio cadarn mewn tîm, ymddiriedaeth a chydweithio ymhlith staff. Mae ymrwymiad angerddol yr arweinwyr hyn ar gyfer hyrwyddo cyfleoedd dysgu proffesiynol i'r holl staff wedi cyfrannu'n sylweddol at gynnydd a lles disgyblion. Er enghraifft, mae staff yn llawn cymhelliant i roi cynnig ar ymagweddau newydd i wella deilliannau ar gyfer disgyblion. Hefyd, mae staff yn rhannu agweddau ar eu harfer yn yr UCD gydag ysgolion eraill, gan gynnwys ysgolion prif ffrwd, ysgolion arbennig ac UCDAu, mewn digwyddiadau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol.

Mae tair UCD wedi datblygu trefniadau cynhwysfawr i werthuso ansawdd eu gwaith ac i gynllunio ar gyfer gwelliannau. Mae gwybodaeth o brosesau fel arsylwadau gwersi, craffu ar waith, a chasglu barnau disgyblion a rhieni yn effeithiol o ran darparu darlun clir o ansawdd y ddarpariaeth ym mhob UCD a blaenoriaethau ar gyfer gwella.

Lle mae angen gwella arweinyddiaeth a rheolaeth, nid yw prosesau hunanwerthuso yn ddigon miniog, neu nid yw gwybodaeth yn cael ei gwerthuso'n ddigon trwyadl i nodi targedau addas fel rhan o gynllunio gwelliant.

UCD Sir Ddinbych

Mae tîm allgymorth UCD Sir Ddinbych yn hollbwysig ar gyfer llunio cysylltiadau cadarn ac effeithiol ag ysgolion prif ffrwd. Hefyd, mae gan yr UCD bolisi drws agored sy'n annog staff ysgolion i ymweld â hi a gweld arfer orau.

I gael mwy o wybodaeth, darllenwch ein **hastudiaeth achos**

Cydnabod
Rhagoriaeth
Recognising
Excellence

Crynodebau sector: Unedau cyfeirio disgyblion

Gweithgarwch dilynol

Eleni, nodom fod angen ei hadolygu gan Estyn ar un UCD. Yn ystod y flwyddyn, tynnom ddwy UCD a arolygwyd yn y blynyddoedd academaidd blaenorol o'r categori adolygu gan Estyn. Roedd un UCD arall wedi gwneud digon o welliant ac nid oes angen gwelliant sylweddol arni mwyach. Mae'r UCDAu hyn wedi elwa o gydweithio ag UCDAu eraill ac ysgolion, a gyda swyddogion yr awdurdod lleol a'u consortiwm rhanbarthol. Er enghraifft, fe wnaeth y cymorth buddiol a gafodd un UCD gan ysgol arbennig ei galluogi i wella'r ffordd y mae'n monitro cynnydd disgyblion dros gyfnod. Ar ddiwedd y flwyddyn hon, mae un UCD yn parhau yn y categori mesurau arbennig ac mae dwy yn parhau yn y categori adolygu gan Estyn.